

**PREVENCIA ŠIKANOVANIA
NA STREDNEJ ODBORNEJ ŠKOLE FARSKÁ 7,
BÁNOVCE NAD BEBRAVOU**

Informačná brožúra pre učiteľov.

OBSAH

Úvod	4
1 Charakteristika pojmu šikanovanie.....	4
1.1 Prečo dochádza k šikanovaniu?.....	5
1.2 Začiatky šikanovania.....	6
1.3 Ako poznať agresora?.....	7
1.4 Ako poznať obeť?.....	8
1.5 Svedok šikanovania.....	9
2 Šikanovanie z právneho hľadiska.....	10
2.1 Šikanovanie ako trestný čin.....	11
2.2 Problémy pri posudzovaní šikanovania.....	11
3 Druhy šikanovania.....	12
4 Čo môžu urobiť pedagógovia.....	13
4.1 Úloha triedneho učiteľa.....	14
4.1.1 Rady, ktoré môžu učiteľom pomôcť.....	14
4.1.2 Dôvody neoznámenia šikanovania obeťami.....	16
4.3 Úloha vedenia školy.....	17
5 Čo majú vedieť študenti.....	18
5.1 Dohovor o právach dieťaťa.....	18
5.2 Čo je šikanovanie.....	18
5.3 Prečo sú šikanovaní.....	19
5.4 Ako sa môžu brániť, čo môžu urobiť.....	19
6 Čo majú vedieť rodičia.....	21
6.1 Prevencia šikanovania v rodine.....	22
7 Záver	23
Zoznam bibliografických odkazov.....	24

ÚVOD

Cieľom tejto brožúry je navrhnúť spôsob prevencie proti šikanovaniu na stredných odborných školách na ktorých nepracuje školský psychológ.

Pri vyučovacej povinnosti každého učiteľa sa často stáva, že rôzne dôležité činnosti prebiehajú tzv. hasiacou metódou. To znamená, že požiaru sa nepredchádza, ale sa „iba“ hasí keď sa rozhorí. To teda konkrétne pri šikanovaní znamená, že pedagógovia a výchovní poradcovia riešia šikanovanie až keď dôjde k jeho viditeľnej forme, čo môže byť hlavne pre obeť šikanovania už dosť neskoro. Verím tomu, že mnoho našich študentov by bolo menej frustrovaných, keby sa o šikanovaní začalo otvorene a často hovoriť a podnikli by sa kroky na jej prevenciu a odhaľovanie agresorov. Som toho názoru, že prácu so skupinou v ktorej evidentne dochádza ku šikanovaniu zvládne len psychológ so vzdelaním a praxou v tomto odbore, ale my radoví pedagógovia na škole sme schopní robiť aspoň dôkladnú osvetu, prevenciu a prieskum. Na základe prieskumu, ktorý na škole prebehne sa dajú zistiť ohrozené skupiny, ku ktorým je možné následne prizvať psychológa z Centra pedagogicko psychologického poradenstva a prevencie v najbližšom okolí školy.

Táto práca má slúžiť ako pomôcka pri rozbiehaní prevencie šikanovania na našej škole. Sú v nej uvedené rôzne druhy šikanovania, práca s rôznymi skupinami, ktorých sa šikanovanie týka – študenti, ich rodičia a pedagógovia.

1 CHARAKTERISTIKA POJMU ŠIKANOVANIE V ODBORNEJ LITERATÚRE

Väčšina z dospelých ľudí má aspoň hmlistú, a často aj veľmi presnú predstavu čo to je ŠIKANOVANIE.

Podľa J.Jandourka (1,s.247) je šikanovanie forma fyzického a duševného týrania druhých osôb poskytujúca uspokojenie z demonštrovanej moci, prípadne rôzne služby, alebo výhody. Vyskytuje sa v školách, kasárňach, väzniciach, na pracovisku a podobne. Jeho cieľom sú osoby fyzicky, alebo sociálne stigmatizované (postihnutí, slabí, inej rasy), alebo v nižšom postavení v danej hierarchii. Táto definícia je veľmi široká a preto je v školách vhodné použiť aj definíciu M.Kolára (2,s.27). On popisuje šikanovanie nasledovne : Jeden, alebo viacej študentov úmyselne, väčšinou opakovane týra a zotročuje spolužiaka, či spolužiakov a používa na to agresiu a manipuláciu.

Charakteristika šikanovania podľa metodického usmernenia MŠ.(4) : Šikanovaním rozumieme akékoľvek správanie žiaka alebo žiakov, ktorých zámerom je ublíženie inému žiakovi alebo žiakom, prípadne ich ohrozenie alebo zastrasovanie. Ide o cielené a opakované použitie násilia voči takému žiakovi alebo skupine žiakov, ktorí sa z najrôznejších dôvodov nevedia alebo nemôžu brániť. Šikanovanie sa prejavuje v rôznych podobách, ktoré môžu mať následky na psychickom a fyzickom zdraví.

Pri šikanovaní nemusí ísť nevyhnutne o použitie sily, fyzické násilie a bitie. Môže mať slovnú formu a môže ísť o citové šikanovanie (vydieranie). Zahŕňa v sebe vyhrážanie, zastrasovanie, ovládanie, urážanie, sarkazmus, zosmiešňovanie, nadávanie a pod. v niektorých prípadoch to môže byť dobre premyslené konanie. Šikanovanie môže zanechať na obeti vážne dlhodobé následky. Šikanovaním v škole môžeme označiť akékoľvek psychické či fyzické násilie páchané jedným agresorom alebo skupinou agresorov, voči obeti, ktorá sa z akýchkoľvek príčin nevie brániť. Je to opakované ubližovanie druhým. Keď sa úmyselne ubližuje niekomu, kto sa nemôže alebo nevie ubrániť, keď niekto robí inému to, čo mu je nepríjemné, ponízuje ho a spôsobuje mu bolesť. Medzi šikanovanie v škole patrí napríklad i to, keď je študent opakovane urážlivo prezývaný, keď sa mu vysmieľajú za oblečenie, rodinné zázemie, za dobré učenie, za slušnosť. Keď je nútený spolužiakom (-mi) do niečoho, čo nechce urobiť alebo mu to je nepríjemné, pod hrozbou vyhrážok. Keď je obeti ubližované, je odstrkovaná, sú jej schovávané alebo dokonca brané osobné veci (peniaze, desiata a pod.).

1.1 Prečo dochádza k šikanovaniu?

V prvom rade je treba si uvedomiť, že šikanovanie je v ľudskom spoločenstve jav veľmi starý. Objavilo sa už vo vojskách starého Ríma, bolo medzi šľachtickými chlapcami, vo väzniciach a v armáde. Veľmi veľa literatúry popisuje šikanu na príkladoch z chlapčenských kolektívov (väzenie, armáda), v ktorých boli agresii vystavení neduživí, slabší, citliví alebo umelecky založení chlapci (muži). V dnešnej modernej dobe a v dnešných moderných školách však existujú, a je ich čoraz viac prípady šikanovania aj v kolektívoch zmiešaných a čisto dievčenských.

O dôvodoch vzniku šikanovania píše aj P.Říčan (3,s.28-30). Podľa neho ide o niekoľko motívov :

- túžba po moci – ide o možnosť ovládať druhého človeka, pomáha nám splniť si iné želania, uspokojiť potreby, ale môže ísť aj o „chut“ moci samotnej, cítime sa dobre, keď môžeme niekoho ovládať, keď je nám vydaný na milosť a nemilosť
- motív krutosti – je veľmi tabuizovaný, nechce sa nám veriť, že by niekto mal potešenie z utrpenia druhých, ale dejiny sú takýmito ľuďmi známe naprieč storočiami, a či sa nám to páči, alebo nie psychoanalytici tvrdia, že v každom človeku tento motív drieme a niekedy je ho veľmi ľahko prebudiť
- zvedavosť – týranie druhého človeka je tak trochu experiment, ako reaguje na strach, bolesť a poníženie, k čomu všetkému sa dá prinútiť, agresor aj obeť cítia, že dochádza k duševnému obnaženiu
- nuda a túžba po stále silnejších vzrušujúcich zážitkoch – k týraniu bezbranného vedie primitívnu a skazenú myseľ, ktorá vykazuje nedostatok súcitu a mravných zábran, jednoducho túžba baviť sa a mať nejaké to vzrušenie

1.2 Začiatky šikanovania

Šikana sa vyvíja postupne, neobjaví sa zo dňa na deň. Má svoje zákonitosti, ktoré sa prejavujú postupne, zosilňujú sa a v najhorších prípadoch môžu viesť k páchaniu trestných činov násilníka alebo k samovražde obeti. Šikanovanie sa začína postupne napríklad najprv posmievaním, braním desiaty, neskôr nadávkami a vylúčením z kolektívu. Študenti odmietajú s obeťou šikany komunikovať a zapájať ju do svojich aktivít. Ak túto formu študent neprekoná, nik sa ho nezastane a sám sa ubrániť nevie alebo nedokáže, šikanovanie môže prerásť do vážnej formy. Neskôr sa v triede utvorí a vyčlení skupinka okolo agresora, ktorá sa k nemu pridá a už si systematicky vytvára a upevňuje svoju moc a postavenie vo svojom okolí. Postupne sa do šikanovania pridáva stále viac študentov a obeť, ktorá je šikanovaná je už absolútne vylúčená z kolektívu, je ignorovaná a šikanovaná i tými, ktorí predtým s ním komunikovali. Po tejto fáze sa šikanovanie žiaľ stáva normálnym už pre všetkých, ktorí sú v okolí obete.

Sebaúcta je jedným z faktorov zdravej osobnosti. Osoba, ktorá nie je šikanovaná ani sa nepodieľa na šikanovaní má oveľa vyššiu sebaúctu, ako tá, ktorá je obeťou takéhoto konania alebo sa na ňom podieľa. Študent s vyššou dávkou sebaúcty si vie vážiť seba i iných, má svoje hodnoty a priority a je tolerantný voči ostatným. Pokiaľ má študent nízku sebaúctu, má väčšiu tendenciu stať sa buď obeťou šikany alebo agresorom, ktorý šikanuje druhých.

1.3 Ako poznať agresora?

Odpoveď na túto otázku sa nachádza vo veľkom množstve odborných aj laických publikácií. Pre moju potrebu som si vybrala pre charakterizovanie agresorov dvoch autorov odborných publikácií a ich názor poslúži aj pre túto prácu.

Podľa M.Kolára (2,s.72) sa mladí ľudia, ktorí šikajú druhých - agresori – od ostatných zásadne nelíšia, aspoň na úrovni psychiatrických diagnóz. V drvivej väčšine to nie sú chorí, sadistickí psychopati. Sú „iba“ mimoriadne egoistickí a egocentrickí. Nejde teda o problém psychopatológie, ale o problém duchovného rozmeru človeka a jeho morálky.

V nasledujúcich riadkoch uvediem citáciu charakteristiky agresora podľa P.Říčana(3,s.31-33). Pokiaľ ide o fyzickú stránku, nie je ťažké uhádnuť, že ide väčšinou o nadpriemerne telesne zdatných jedincov, silných a obratných, a to zvlášť pokiaľ ide o chlapcov. Nemusí to tak byť vždy. Inteligencia spojená s bezohľadnosťou a krutosťou môže vyvážiť nedostatok telesnej sily. Agresor môže pre svoj zámer získať skupinu, a proti jej prevahe je obeť bezmocná. Môže dokonca šikanu vymyslieť a zorganizovať, bez toho aby sa sám obeť dotkol.

Bolo by ale omylom podozrievať všetkých telesne zdatných jedincov zo sklonu k šikanovaniu.. Veľká väčšina z nich je neagresívnych respektíve sú priemerní. To znamená, že sa agresie nedopúšťajú ani častejšie, ani menej často než ostatní.

Pre agresorov je typická túžba dominovať, ovládať druhých, bezohľadne sa presadzovať. Ľahko sa urazia, majú sklon vidieť agresiu proti sebe aj tam, kde žiadna nie je. Ublížovať druhým je pre nich radosťou.

Zvláštnou kategóriou je „nohsled“ agresora, ktorý nie je iniciatívny pri napádaní obeť, ale pripojí sa z konformity – a často zo strachu, že by sa inak sám mohol stať obeťou šikanovania.

Často je však agresívne správanie posilnené rodinnou výchovou, kde je o dieťa buď nedostatočný záujem alebo je citovo a fyzicky ponižované a týrané. Tiež môže ísť o jedinca, ktorého ego je z domu neprimerane vyvinuté – rodina na ňom nenachádza chýb, je vychovávaný ako „najlepší zo všetkých“ a v škole to zrazu nemusí platiť, tak si úctu začne vynucovať.

Šikanovanie patrí medzi častú zábavu študentov, ktorí si takýmto spôsobom krátia čas. Zabávajú sa na reakciách trápenej obeť. Pokiaľ sa obeť začne brániť či plakať, povzbudí ich to,

a v šikanovaní pokračujú ďalej. Neuvedomujú si pritom, že šikanovanému môžu spôsobiť celoživotnú traumu. Preto je nesmierne dôležité naučiť týchto študentov neprehliadať pocity druhých ľudí, ale vcítiť sa do nich a naučiť ich prejavíť určitú dávku empatie s druhými.

Mylným je názor, že častejšie šikanujú chlapci ako dievčatá. V rovnakej miere šikanujú chlapci aj dievčatá, rozdiel je len v postupe a spôsobe, ktorým šikanovanie vykonávajú. Dievčatá si ubližujú zvyčajne len navzájom a skrytou formou, to znamená, že skôr vylúčia obeť z kolektívu, nezapájajú ju do svojich aktivít, ignorujú ju a ohovárajú. Chlapci si vyberajú obeť medzi oboma pohlaviami a používajú skôr fyzické násilie. Je logické, že ako dieťa rastie, získava i väčšiu fyzickú silu, ktorú môže použiť. Znamená to, že fyzické násilie má pri šikanovaní narastajúcu tendenciu.

1.4 Ako poznať obeť?

Na úvod tejto kapitoly si tiež pomôžem odbornou publikáciou . P.Říčan (3,s.34-38). Najdôležitejšie zistenie znie, že obeťou šikany, sa môže stať prakticky ktokoľvek. Napríklad nový študent v kolektíve, študent, ktorý v nejakej zručnosti príliš vyniká. Môže ísť o študenta premýšľavého, príliš zrelého a ušľachtileho a pre svoju povahovú jemnosť je neschopný „vytí s vlkami“. Môže tiež ísť o študenta telesne slabého a neobratného, alebo neschopného sa „pobiť“. Pohrdanie skupiny vedúce k šikanovaniu môže postihnúť aj študenta zo sociálne slabej rodiny, ak napríklad nechodí oblečený módne a nemá primerané vreckové. Ďalšou rizikovou skupinou sú deti rôznym spôsobom handicapované.

Pokiaľ ide o psychické vlastnosti, býva typická obeť šikanovania tichá, plachá a citlivá. Máva nízke sebavedomie, má sklon pociťovať zahanbenie bez dostatočného dôvodu, považuje sa za hlúpu a nezaujímavú pre ostatných a submisívne sa podriaďuje.

Obeťou sa ľahko stáva outsider triedy, študent osamelý, bez kamarátov, neschopný sa pridružiť. A tiež jedinec s protivným chovaním, neschopný vzbudiť a udržať si sympatie rovesníkov – i dospelých.

Čo sa týka rodinného prostredia, nezdá sa , že by im v rannom detstve chýbala rodičovská láska. Skôr neboli – možno pre matkinu úzkosť - dostatočne vedené k samostatnosti a nenaučili sa, ako sa presadiť vo svete rovesníkov.

Väčšinou ide o jedinca, ktorý nechcane už svojím výzorom a správaním provokuje agresora k šikanovaniu. Zvyčajne má obeť nízke sebavedomie, ťažko sa presadzuje medzi

vrstovníkmi, má sklon pociťovať určité zahanbenie bez dostatočného dôvodu, považuje sa za hlúpeho nezaujímavého.

Pokiaľ je študentovi ubližované a ide o prvú fázu šikanovania, teda agresor skúša, kam až môže zájsť, nepomôže obeti plač ani agresívny protiútok. Najlepšie je prejavovať zmysel pre humor, brať posmievanie s nadhľadom a nie príliš vážne a osobne. Pre študenta vo veku 15 -19 rokov je to síce nesmierne ťažké, ale je to najlepšia obrana, ako sa šikanovaniu vyhnúť. Posmievanie tak prestane agresora alebo celú skupinu baviť, pretože nemá u obete žiadanú odozvu a reakciu, ktorá by ich povzbudzovala v ďalšom počínaní. Je vhodné takémuto študentovi pozdvihnúť sebavedomie a naučiť ho vážiť si seba samého a naučiť ho adekvátne sa brániť voči šikanovaniu. Čo je vec veľmi ťažká a nedá sa dosiahnuť na jednom, alebo dvoch stretnutiach s triednym učiteľom, alebo výchovným poradcom. Tu by som už videla riešenie v tom, že treba obeť kontaktovať s psychológom z CPPPaP v najbližšom okolí.

1.5 Svedok šikanovania

Ďalším aktérom šikanovania je svedok šikanovania. Tento zatiaľ nie je agresorom, ani obeťou. Ale to, že sa stal svedkom krutého činu ho môže do viesť rovnako do úlohy agresora – ak sa nechá zastrašiť, ale tiež do úlohy obete, pokiaľ si dovoľí nesúhlasiť so silnejším agresorom. Silnejší nemusí byť fyzicky, rovnako nebezpečná je aj prevaha psychická.

Svedok šikanovania sa ale stáva dôležitým pri riešení šikanovania. Obeť a následne aj pedagógom môže veľmi účinne pomôcť šikanovanie odhaliť. Často sa stáva, že šikanujúci núti svedkov mlčať o svojich skutkoch. Treba však všetkých prípadných svedkov presvedčiť, že mlčanie obeti nepomôže, a že práve naopak, agresor si začne byť istý a svoje správanie vystupňuje. Pokiaľ sa študent stane svedkom šikanovania kamaráta, spolužiaka alebo iného dieťaťa, nemal by sa báť a mal by nájsť dôveryhodnú osobu, ktorej to povie. Študent si musí uvedomiť, že v tomto prípade nejde o žiadne žalovanie. Môže sa obrátiť na rodičov šikanovaného, výchovného poradcu v škole, učiteľa alebo i kamaráta, ktorému dôveruje. Aj keď študent, ktorý bol svedkom šikanovania má strach, že sa sám stane terčom agresorov, nemal by o tom mlčať. Mlčaním nepriamo takéto správanie podporuje a v konečnom dôsledku sa i sám môže stať obeťou, ktorá bude raz potrebovať pomoc druhého.

2 ŠIKANOVANIE Z PRÁVNEHO HĽADISKA

Pri riešení problému šikanovania v školách a školských zariadeniach sa v praxi často stretávame s tým, že vinníci, aj obeť si málokedy uvedomujú, že v prípadoch šikanovania ide veľmi často o trestné činy a sankcie sa riadia trestným právom.

Preto v tejto práci predkladám stručný prehľad v súčasnosti platnej legislatívy v Slovenskej republike, týkajúcej sa trestnej činnosti v prípade šikanovania. Prehľad je spracovaný podľa webovej stránky CPPPaP Banská Bystrica (5)

Trestné právo sa rozdeľuje na trestné právo hmotné a trestné právo procesné:

Trestné právo hmotné vymedzuje, čo je trestný čin, aké sú podmienky trestnej zodpovednosti, druhy nápravných opatrení, ako aj skutkové podstaty konkrétnych trestných činov.

Trestné právo procesné potom upravuje postup pri vyšetrovaní a stíhaní trestných činov.

Trestný čin sa definuje ako "pre spoločnosť nebezpečný čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone". Pod znakmi trestného činu sa rozumie skutková podstata činu vymedzená v jednotlivých paragrafoch Trestného zákona (*v materiáli kurzívou uvádzam číslo paragrafu Trestného zákona*).

Páchateľom trestného činu je ten "kto trestný čin spáchal sám" (§ 9 ods.1). Ak bol trestný čin spáchaný spoločným konaním dvoch alebo viacerých osôb, zodpovedá sa každá z nich, ako by trestný čin spáchala sama (spolupáchatelia) (§ 9 odst.2).

Podľa § 10 odst.1 Trestného zákona účastníkom trestného činu je ten, kto úmyselne:

- a. zosnoval alebo riadil spáchanie trestného činu (organizátor)
- b. naviedol iného na spáchanie trestného činu (návodca)
- c. poskytol inému pomoc na spáchanie trestného činu (pomocník)

Trestne zodpovedný nie je ten, "kto v čase spáchania činu nedovršil pätnásť rok" (§ 11) a v čase spáchania činu nebol príčetný (§ 12).

Osobitné ustanovenia o stíhaní mladistvých sa nachádzajú v Siedmej hlave trestného zákona. Podľa neho je za mladistvého považovaná osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovršila pätnásť rok a neprekročila osemnásť rok svojho veku (§ 74 ods. 1).

Účelom trestu mladistvého je predovšetkým "vychovať ho na riadneho občana, a to so zreteľom na jeho osobné vlastnosti, na jeho rodinnú výchovu a na prostredie, z ktorého

pochádza" (§ 76).

Súd môže mladistvému uložiť tresty odňatia slobody, prepadnutia vecí, vyhostenia a ak je zárobkovo činný, peňažný trest. Trest zákazu činnosti mu môže súd uložiť len vtedy, ak to nie je na prekážku v príprave na jeho povolanie (§ 78).

2.1 Šikanovanie ako trestný čin

Šikanovania sa bezprostredne dotýka § 235 a 237 Trestného zákona v jeho ôsmej hlave, v ktorej sú uvedené skutkové podstaty trestných činov proti slobode a ľudskej dôstojnosti.

Vydieranie vymedzuje § 235 ako trestný čin, ktorého sa dopúšťa ten, "kto iného násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy núti, aby niečo konal, opomenul alebo trpel."

Páchateľ tohto trestného činu sa potresce odňatím slobody až na tri roky (§ 235 odst. 1).

Odňatím slobody na dva až osem rokov alebo peňažným trestom sa páchatel potresce, ak spáchal tento čin ako člen organizovanej skupiny, ak ho spáchal so zbraňou, alebo ak ním spôsobil ťažkú ujmu na zdraví alebo značnú škodu (§ 235 odst. 2).

Páchateľ sa potresce odňatím slobody na päť až dvanásť rokov, ak týmto trestným činom spôsobil smrť alebo veľkú škodu (§ 235 odst. 3).

Útlak sa v § 237 označuje ako trestný čin, ktorého sa dopúšťa ten, "kto iného núti, zneužívajúc jeho tieseň alebo závislosť, aby niečo konal, opomenul alebo trpel", za čo býva potrestaný odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom.

2.2 Problémy pri posudzovaní šikanovania

Tu uvádzam niekoľko poznámok, kedy môže byť pri výskyte a posudzovaní konkrétnych spôsobov šikanovania v škole podozrenie na páchanie trestného činu a je nutné kontaktovať políciu:

- Pri šikanovaní sa môžeme stretnúť "len" s vyhrážaním. Pokiaľ tým vzbudí agresor u iného dôvodnú obavu a dôsledkom je neblahý psychický účinok na obeť, ide tiež o trestný čin. Aj keď sa to dospelému môže zdať banálne, dieťa tým psychicky trpí a možné sú aj trvalé následky.

- Násilné odobratie vecí (peniaze, hračky, oblečenie a pod.) aj malej finančnej hodnoty môže byť kvalifikované ako trestný čin lúpeže. Rozhodujúci je totiž samotný fakt, že bolo použité násilie a nie výška hmotnej straty.
- Pokiaľ sa šikanovanie prejaví na zdravotnom stave poškodeného, môže ísť o trestný čin ublíženia na zdraví. V tom prípade je nutné ošetrovanie lekára a jeho odborné vyjadrenie.
- Ak je šikanovanie založené na úmyselnom poškodení vecí obete, môže ísť o trestný čin poškodzovania cudzej veci.
- Je dôležité si uvedomiť, že keď sú páchatel'mi deti mladšie ako 15 rokov, nie sú trestne zodpovedné. To však neznamená, že nemôžu byť postihnuté iným spôsobom, pokiaľ bežné výchovné postupy nemajú účinnosť. V takých prípadoch je nutné obrátiť sa na sociálneho kurátora mládeže odboru sociálnych vecí príslušného mestského alebo okresného úradu. Kurátor je oprávnený vo vážnych a odôvodnených prípadoch na základe šetrenia vydať predbežné opatrenie na umiestnenie dieťaťa do príslušného ústavu. Toto opatrenie platí až do vydania riadneho rozsudku súdu. Z praxe vieme, že realizovať tieto opatrenia je ťažké.
- Sexuálne formy šikanovania môžu byť zahrnuté pod trestné činy pokusu o znásilnenie, znásilnenie, pohlavné zneužívanie alebo kupliarstvo.
- Rodičia sa pri zanedbávaní výchovy (túlanie, ponocovanie, asociálne správanie) dopúšťajú trestného činu ohrozovania mravnej výchovy, ak svojmu dieťaťu umožňujú viesť záhaľčivý alebo nemravný život a je možné ich pri dokázaní činu odsúdiť.
- Pokiaľ k šikanovaniu dochádza v priebehu vyučovania, nesie plnú zodpovednosť za vzniknutú ujmu školské zariadenie a jeho zriaďovateľ. Rodič preto môže požadovať náhradu škody na veciach, aj na zdraví.

3 DRUHY ŠIKANOVANIA

Klasifikácia typov šikanovania

1. Fyzické aktívne priame - útočníci obeť škrtia, kopú, fackujú.

2. Fyzické aktívne nepriame - agresor pošle iných, aby obeť zbili, obeť sú ničené osobné veci.

3. Fyzické pasívne priame - agresor nedovolí obeť, aby si sadla do lavice (fyzické bránenie obeť v dosahovaní jej cieľov).

4. Fyzické pasívne nepriame - agresor odmietne obeť na jej požiadanie pustiť z triedy na záchod (odmietnutie splnenia požiadaviek).

5. Verbálne aktívne priame - nadávanie, urážanie, zosmiešňovanie.

6. Verbálne aktívne nepriame - šírenie ohovárania, patrí sem aj tzv. symbolická agresia, ktorá môže byť vyjadrená v posmešných kresbách, básniach a pod.

7. Verbálne pasívne priame - neodpovedanie na pozdrav, otázky, ignorovanie a pod.

8. Verbálne pasívne nepriame - spolužiaci sa nezastanú obeti, ak je nespravodlivo obvinená z niečoho, čo urobili jej trýznitelia.

4 ČO MÔŽU UROBIŤ PEDAGÓGOVIA

Základný princíp ktorý musí platiť od prvého dňa školského roka bez výnimky pre všetkých študentov, rodičov aj pedagogických aj nepedagogických pracovníkov školy, školskej jedálne súčasne je:

„SME ŠKOLA, KDE SA ŠIKANOVANIE NETOLERUJE V ŽIADNYCH PODOBÁCH !“

Aj keď nebude chýbať pedagogický optimizmus uvedomujem si, že je ľahké toto vyhlásiť, ale ťažké každý deň dôsledne dodržiavať stratégiu, ktorú sme s vedením školy a s pedagogickým zborom pred týmto vyhlásením spoločne odsúhlasili. Celé výchovné pôsobenie školy musí byť od tohto vyhlásenia nasmerované proti šikanovaniu. Každému študentovi, aj rodičovi musí byť od prvého dňa v škole jasné, že voči šikanovaniu neexistuje ani minimálna miera tolerancie. Za žiadnu cenu - ani za cenu zrušenia triedy pri nízkom počte študentov, keď niekomu z nich hrozí za vážne previnenie vylúčenie zo školy.

To isté musí platiť aj pre všetkých pedagogických pracovníkov - ani oni sa nesmú dopúšťať beztrestne správania ponižujúceho ľudskú dôstojnosť.

Je dobré upozorniť na overenú skutočnosť, že po zavedení dôsledných výchovných opatrení je nutné počítať s tým, že sa v prvej fáze správanie študentov zhorší. Študenti si len overujú či to, čo sme vyhlásili myslíme skutočne vážne a „skúšajú“, čo si môžu dovoliť. Ďalej je prirodzené, že pri dôslednom sledovaní kritických miest, aj aktérov sa vlastne len zviditeľnia činy, ktoré boli doteraz skryté a my môžeme mať mylný dojem, že opatreniami sme šikanujúce správanie vyvolali.

Je ale treba podotknúť, že úspech stratégie veľmi závisí od vekovej kategórie s ktorou sme nútení pracovať. Bolo totiž dokázané, že na stredných školách býva účinnosť prevencie menšia, než na základných školách, kde sa pracuje s deťmi nižších vekových kategórií. To ale neznižuje dôležitosť uskutočňovania prevencie na stredných školách, už len jedna „oslobodená“ obeť je dostatočný dôvod na vytrvanie a dôslednom dodržiavaní dohovorených pravidiel.

4.1 Úloha triedneho učiteľa

Triedny učiteľ zohráva pri prevencii šikanovania veľmi dôležitú úlohu, pretože vie o svojich žiakoch veľa informácií, ktoré ostatní pedagógovia nemusia vedieť. Je teda predpoklad, že triedny učiteľ má so svojou triedou nadštandardné vzťahy a pri riešení háklivých problémov šikanovania je spravidla prvý na ktorého sa študent obráti. Nemusí to ale tak byť vždy. Sú prípady keď z nejakých dôvodov triedny učiteľ a jeho trieda nenašli k sebe cestu. Stáva sa to vtedy, ak napríklad učiteľ neučí v svojej triede dostatok hodín, a triednické hodiny na vytvorenie ovzdušia dôvery nestačia. Preto je dôležité aby sa v programe prevencie proti šikanovaniu vzdelávali všetci učitelia. Je totiž dosť bežným javom, že trieda síce nenájde spoločnú reč so svojím triednym učiteľom, ale nadobudne dôveru k inému vyučujúcemu. Tento musí byť teda tiež schopný podať pomocnú ruku obeti šikanovania, ktorá sa naňho obráti.

Učiteľ by mal študentom vysvetliť, že nie je správne schvaľovať alebo súhlasiť s agresívnym správaním niektorých študentov voči svojim spolužiakom alebo iným ľuďom. Že nie je v poriadku takéto správanie zatajovať, nečinne sa prizerať a byť voči tomu ľahostajní. Pokiaľ vedia o takomto ponižovaní, pokiaľ niečo videli alebo boli svedkami takéhoto správania mali by to povedať dôveryhodnému človeku. Nie je to žiadne žalovanie ani hanba pomôcť druhým, práve naopak dokážu, že majú oveľa viac odvahy a sebavedomia, a dokážu, že vedia pomôcť aj iným a nenechajú sa sami tak ľahko šikanovať. Mlčaním by len nepriamo podporovali dané správanie.

4.1.1 Rady, ktoré môžu učiteľom pomôcť

Rady, ktoré môžu učiteľom pomôcť keď sa v škole so šikanovaním stretnú:

- Zachovajte klúd.
- Zodpovednosť je na vašej strane, emotívne reakcie môžu agresora, ktorý šikanuje, iba pobaviť a umožnia mu ovládnuť situáciu.

- Berte incident alebo správu o ňom celkom vážne.
- Čo najrýchlejšie začnite pracovať na postupe, ako tento jav v jeho správaní odstrániť. Dobre si rozmyslite, či by daná situácia mala byť riešená súkromne alebo verejne. Zistíte, ktorí študenti sú do danej situácie zapletení.
- Vyjadrite postihnutému svoje pochopenie: nesmie sa cítiť trápne alebo hlúpo.
- Ponúknite postihnutému konkrétnu pomoc, radu alebo podporu.
- Študentovi, ktorý šikanuje, jasne naznačte, že s jeho chovaním nesúhlasíte.
- Skúste študentovi, ktorý šikanuje, umožniť pozrieť sa na problém očami toho, ktorého sa šikanovanie dotýka.
- Pokiaľ musíte, agresora, ktorý šikanuje, potrestajte, ale je potrebné dávať si veľký pozor na to, ako to urobíte, agresívna reakcia totižto signalizuje, že kto má moc, má i právo šikanovať.
- Veľmi jasne treba študentom vysvetliť, ako a prečo agresora trestáte.

Zapojenie ostatných:

- Záležitosť oznámte vedeniu školy alebo inej zodpovednej osobe, napríklad výchovnému poradcovi alebo triednemu učiteľovi.
- Informujte kolegov, pokiaľ k incidentu došlo v prostredí, v ktorom by všetci mali byť opatrní, napríklad na WC.
- Pošlite rodičom jasnú a výstižnú správu a uistite ich, že máte záujem prípad riešiť za ich pomoci.

Záverečné kroky:

- Dávajte si pozor, aby ste incident v kolektíve ďalej nepripomínali.
- Pokiaľ odhalíte spúšťač faktor, pokúste sa vopred novému výskytu incidentu zabrániť.

Čo nesmieme urobiť:

- Obet' odmietnuť, ale na druhej strane ani ju úzkostlivo chrániť, najmä vtedy, ak si chce pomôcť sama.
- Považovať študenta, ktorý šikanoval, za neustále zlého: pokúste sa s ním individuálne a objektívne zhodnotiť jeho vlastné správanie.
- Pokúsiť sa utajiť incident pred rodičmi obeti alebo žiaka, ktorý šikanoval.

- Pozvať si rodičov do školy, pokiaľ nemáte pripravený konštruktívny plán, ktorý môžete obidvom stranám predložiť.

4.1.2 Dôvody neoznámenia šikanovania obeťami.

Pri podozrení, že v kolektíve existuje šikanovanie je nutné dať pozor a neuspokojiť sa zo zápornou odpoveďou na otázku či šikanovanie prebieha. Pretože z mnohých štúdií vyplýva, že zásadným problémom v boji proti šikanovaniu je odpor obetí dané incidenty hlásiť. Je možné vysledovať niekoľko typických dôvodov, prečo študenti šikanovanie učiteľom neoznámia. Ich dôvody by mohli vyzerat' nasledovne :

- Mysleli si, že v ich prípade nejde o šikanovanie – že je to „normálne“ len oni to nechápu.
- Mali zmysel pre triedny kolektív a cítili, že by to bol od nich voči spolužiakom podraz – to sa môže stať v prípade, keď je agresor všeobecne obľúbený, napríklad veľmi vtipný „šášo triedy“
- Báli sa odplaty žiaka, ktorý ich šikanuje alebo iných spolužiakov – fakticky sa boja, že budú obvinení a odsúdení za „bonzovanie“.
- Predpokladali, že spoločnosť od nich očakáva, že budú schopní sa o seba samostatne postarať a hanbili sa priznať, že sú obeťou šikanovania – to je možné predpokladať u obetí z autoritátorskeho prostredia rodiny
- Mysleli si, že k šikanovaniu dochádza iba ich vlastnou vinou – jedná sa o obeť, ktoré „uverili“ agresorovi, že sú vinní. Boli schopní zvládnuť šikanovanie vlastnými silami alebo ho znášať – niekedy sa nechá fyzicky šikanovať jedinec, ktorý ataky v pohode zvláda a berie to ako samozrejmosť, to ale neznižuje závažnosť „chorého“ konania agresora.
- Nemali dostatok príležitostí pohovoriť si s učiteľom – je dôležité pokúšať sa nájsť si chvíle so študentmi, keď nastane uvoľnená atmosféra vyvolávajúca dôveru.
- Boli presvedčení, že problém nemá žiadne reálne riešenie, a preto im nikto nebude môcť pomôcť – prepadnutie beznádeji je veľmi nebezpečné, obeť ako keby vypla pud sebazáchovy.

4.3 Úloha vedenia školy

Bez viditeľnej a masívnej podpory programu prevencie proti šikanovaniu vedením školy, je každé úsilie pedagógov a odvážnych obetí ochotných prehovoriť znehodnocované.

Vzhľadom na to, že šikanovanie je problém o ktorom sa hovorí, riešenie ktorého sa hľadá na rôznych úrovniach vzniklo aj **Metodické usmernenie č. 7/2006-Rz 28. marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach.**

Priamo riaditeľom škôl je venovaná časť (21) , v ktorej sa píše :

(21) Riaditelia škôl zodpovedajú za systémové aktivity školy v oblasti prevencie šikanovania a agresivity. V rámci účinnej prevencie šikanovania je pri príprave a realizácii celoškolskej stratégie dôležité najmä :

- a) vytvoriť pozitívnu klímu v škole,
- b) navodiť úzku spoluprácu medzi žiakmi, zamestnancami školy, rodičmi a jasne vymedziť možnosti oznamovať aj zárodky šikanovania (pri zachovaní dôvernosti takýchto oznámení),
- c) vo vnútornom poriadku školy jasne stanoviť pravidlá správania vrátane sankcií za ich porušenie, viesť písomné záznamy o riešení konkrétnych prípadov šikanovania,
- d) zaistiť v súlade s pracovným poriadkom zvýšený dozor pedagogických zamestnancov cez prestávky, pred začiatkom vyučovania, po jeho skončení i v čase mimo vyučovania žiakov a chovancov, a to najmä v priestoroch, kde k šikanovaniu už došlo alebo by k nemu mohlo dochádzať,
- e) oboznámiť pedagogických zamestnancov so systémom školy pre oznamovanie a vyšetrovanie šikanovania, zvyšovať informovanosť pedagogických zamestnancov, organizovať semináre s odborníkmi zaoberajúcimi sa danou problematikou,
- f) informovať pedagogických zamestnancov, žiakov, aj rodičov o tom, čo robiť v prípade, keď sa dozvedia o šikanovaní (napr. umiestniť na prístupné miesto kontakty a telefónne číslo na inštitúcie, ktoré sa problematikou šikanovania zaoberajú),
- g) zabezpečiť vzdelávanie v oblasti prevencie šikanovania najmä triednych učiteľov, koordinátorov prevencie a výchovných poradcov,
- h) spolupracovať s odborníkmi z príslušného centra výchovnej a psychologickej prevencie, prípadne pedagogicko-psychologickej poradne (ďalej len „CVPP“ a „PPP“), resp. ďalšími odbornými pracoviskami poradenských a preventívnych služieb v regióne,

- i) v pracovnom poriadku školy vymedziť oznamovaciu povinnosť pre pedagogických aj nepedagogických zamestnancov,
- j) zaangažovať do riešenia a do prevencie šikanovania aj žiacke školské rady.

Väčšinu úloh z tohto zoznamu môže vykonávať výchovný poradca, ale podpora vedenia školy pre všetky jeho kroky je nevyhnutná. Pretože ak zamestnanec nadobudne pocit že zostal na problém a jeho riešenie sám, jeho motivácia klesá pretože je veľká pravdepodobnosť neúspechu. Treba si tiež uvedomiť, že agresor vycíti, ak je pozícia pedagóga, respektíve výchovného poradcu oslabená nízkou podporou vedenia školy a dovoľuje si čoraz viac. V konečnom dôsledku obeť trpia viac, napriek snahe pedagógov daný problém riešiť.

5 ČO MAJÚ VEDIEŤ ŠTUDENTI

5.1 Dohovor o právach dieťaťa

Študentov je nutné oboznámiť s existenciou medzinárodného zákona, ktorý sa volá **Dohovor o právach dieťaťa**. Všetky krajiny na svete súhlasili, že tento zákon budú uplatňovať, okrem dvoch: USA a Somálska. Musia vedieť, že ich práva sú o tom, čo je im dovolené robiť a o tom, čo ľudia, ktorí sú za nich zodpovední, musia pre urobiť, aby boli šťastní, zdraví a v bezpečí. Samozrejme, aj študenti majú určité povinnosti voči ostatným ľuďom, pretože aj oni majú svoje práva.

5.2 Čo je šikanovanie

Ďalšia vec s ktorou je nutné študentov oboznámiť je presná definícia pojmu šikanovanie. Aby si vedeli predstaviť čo to vlastne šikanovanie je. Bude dobré keď z výkladu triedneho učiteľa pochopia že, šikanovanie je to, keď jeden alebo viac študentov **úmyselne a opakovane** ubližuje druhým. Znamená to, že agresor obeť, ktorá sa nemôže brániť, robí niečo nepríjemné, niečo, čo si neželá, čo jej ubližuje, alebo ju zraňuje. Samozrejme, je nutné ozrejmiť celkom presne kto sú agresori a kto sú obeť.

Ak študenti hovoria, že takéto správanie je v poriadku, že sa to môže, že to tak má byť, treba im dať dôrazne najavo : „**To nie je pravda! Nikomu, ani Vám, nesmie nikto ubližovať, trápiť Vás a zraňovať!**

Pedagóg bude svoje pôsobenia v triede smerovať tak, aby každá obeť pochopila túto dôležitú myšlienku : „**Ak nezostaneš so svojím problémom sám, ak naberieš odvalu a povieš to niekomu dospelému, určite Ti pomôže problém riešiť a Tvoj život sa opäť vráti do normálnych koľají.**“

5.3 Prečo sú šikanovaní

Študenti sa musia dozvedieť že so šikanovaním má skúseností temer 30% detí. Mnohí sa z týchto psychických, či fyzických zranení len ťažko spamätávajú. A že chyba v žiadnom prípade nie je v nich, ale v zlých vzťahoch medzi študentami ich triedy alebo školy. Problém je v tom, že niektorí ich rovesníci sú agresívnejší a nedokážu kontrolovať svoje správanie. Ani kontrola zo strany dospelých nie je dostatočná. Nie je to teda preto, že obeť sú zlé, nešikovné, alebo si to zaslúžia. Študent, ktorý je šikanovaný sa nesmie hanbiť sa za to, že je obeťou šikanovania. Nesmie si to nechávať pre seba, ale musí požiadať o pomoc ľudí, ktorým dôveruje. Môže to povedať rodičom, obľúbenému pedagógovi, kamarátovi, psychológovi, obrátiť sa na linku dôvery, alebo najbližšie Centrum pedagogicko – psychologického poradenstva a prevencie.

5.4 Ako sa môžu brániť, čo môžu urobiť

Ako sa brániť?

- Keď do Teba niekto zapára, nedaj sa vyprovokovať ani vystrašiť, aj keď sú viacerí.
- Môžeš im povedať, aby vypadli, kričať „NIE“ alebo utekať preč. Ale musíš to urobiť nahnevane a hneď odísť.
- Keď máš ísť okolo tých, ktorí Ťa bijú, berú Ti veci, nechodievaj sám. Počkaj na nejakú skupinku a pridaj sa k nim, aj keď ich vôbec nepoznáš.
- Vyhýbaj sa miestam, kde by Ťa mohol niekto zbiť, zobrať Ti niečo alebo Ťa inak trápiť.
- Keď nemáš kamarátov, skús si ich nájsť. Možno má niekto v Tvojom okolí rovnaké problémy ako Ty. Skús sa s ním spojiť.
- Zaznamenávaj si všetko, čo Ti robia, kedy, kde a kto Ti čo urobil a povedal.

- Povedz o svojich problémoch rodičom a požiadaj ich o radu. Ty ich pomoc a podporu potrebuješ a oni sa určite budú snažiť pomôcť Ti.
- Keď sa to týka školy, skús nájsť dôveryhodného pedagóga, výchovnú poradkyňu alebo aspoň spolužiaka, ktorému sa zdôveríš.
- Keď si myslíš, že sa nemôžeš zdôveriť nikomu, zavolaj na linku dôvery, alebo do Centra pedagogicko – psychologického poradenstva a prevencie.

Zapamätaj si !

- Ak si obeťou šikanovania, musíš to čím skôr oznámiť dôveryhodným dospelým a chrániť sa!
- Ak je šikanovaný niektorý Tvoj spolužiak, nie je správne schvaľovať agresívne správanie spolužiakov.
- Nie je správne ani odsudzovať niekoho, kto je iný, možno menej sympatický, slabší, má iné názory a záujmy, má nejaký fyzický, či iný hendikep.
- Nie je správne mlčať, keď cítiš nespravodlivosť, nečestnosť, ponižovanie druhých.
- Nie je správne nechať sa ovplyvniť alebo presvedčiť agresormi, aby si mlčal.
- Nie je správne nečinne sa prizerať, alebo byť ľahostajný, keď sa staneš svedkom šikanovania. Hovorí sa o „bonzovaní“ ako keby to bolo niečo nemiestne a nedôstojné. Keď niekto ohlásí šikanovanie, vôbec to neznamená, že je slaboch. Naopak, dokazuje to, že sa nebojí a že má dosť sebavedomia, aby sa šikanovať nenechal.
- Ak vieš, že je v Tvojom okolí niekto šikanovaný, povedz to rodičom, triednemu učiteľovi, koordinátorovi prevencie, alebo niekomu dospelému, komu dôveruješ.

Čo urobiť, keď si svedkom toho, že Tvojho kamaráta šikanujú?

- Zájdi za učiteľom, ktorému dôveruješ, a povedz mu, čo si videl.
- Porozprávaj sa s kamarátom, ktorý je obeťou šikanovania, podpor jeho sebavedomie.
- Ponúkni mu pomoc, napríklad že spolu s ním zájdeš za učiteľom a potvrdíš, že ho naozaj šikanujú.

- Rátaj však s tým, že sa bude báť a nebude chcieť o ničom hovoriť, napriek tomu to za pokus stojí.
- Pokús sa šikovne a nenápadne zistiť, ako dlho šikanovanie trvá a kto všetko je na škole obeťou.
- Pokiaľ je takých študentov viac, je nádej, že sa rodičia spoja a spoločne niečo dosiahnu.
- Nájdi dospelého spojenca – učiteľa, rodičov Tvojich, či kamarátových, staršieho súrodenca, alebo kamaráta.
- V každej škole je výchovný poradca a koordinátor prevencie, ten by taktiež mohol pomôcť.
- Ak poznáš kamarátových rodičov, pokús sa ich taktne informovať.
- Keď budeš jednať, nezabúdaj, že ide o to pomôcť kamarátovi a nie sa pomstiť násilníkom.

6 ČO MAJÚ VEDIEŤ RODIČIA

Šikanovanie jediné slovo, za ktorým sa skrýva množstvo utrpenia mnohých rodičov... Strach, že sa práve to ich dieťa stane jeho obeťou, nie je až taký neopodstatnený.

Rodičia študentov školy sú dôležitou súčasťou prevencie a riešenia šikanovania. Preto je dôležité, aby mali dostatok kvalitných informácií. Informácie k nim musia prúdiť viacerými kanálmi. Najjednoduchšie by to bolo na prvej schôdzke rodičov v školskom roku. Ale na stredných školách sa bohužiaľ často stáva, že rodič z rôznych dôvodov na triedne združenie rodičov vôbec nepríde. Preto je potrebné použiť aj iné možnosti pre podávanie informácií. Napríklad internet a formu letákov, ktoré študent môže doniesť domov. Nech už je forma podania informácie akákoľvek dôležité je aby rodič vycítil, že snaha riešiť problém šikanovania je naozajstná a úprimná. Prvá informácia by mohla mať nasledovný obsah :

„Základným preventívnym opatrením našej školy je osvojiť si princíp **„Sme škola, kde sa šikanovanie netoleruje v žiadnych podobách !** Ak máte to šťastie, že vám vaše dieťa dôveruje a vy sa dozviete, že je spolužiakmi šikanované - **neváhajte a konajte!** Obráťte sa na školu, pre ktorú je záväzné Metodické usmernenie Ministerstva školstva k prevencii a eliminácii šikanovania, ktoré školám ukladá realizovať systémové opatrenia na predchádzanie tomuto javu, povinnosť riešiť každý vzniknutý problém šikanovania a každej jeho obeti

poskytnúť bezodkladnú pomoc. V škole môžete osloviť ľubovoľného pedagóga, triedneho učiteľa, výchovného poradcu, alebo priamo vedenie školy. Každý z nich sa bude vašim problémom podrobne zaoberať.

Dôverujte škole, je pripravená na to, aby problém vášho dieťaťa riešila kompetentne a zodpovedne v zmysle **Metodické usmernenie č. 7/2006-Rz 28. marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach.**“

6.1 Prevencia šikanovania v rodine

Väčšina preventívnych opatrení proti šikanovaniu sa musí začať doma, skôr než študent nastúpi na strednú školu. Rodičia majú dôležitú úlohu pripraviť svoje deti tak, aby zapadli do vonkajšieho sveta mimo rodiny. Než deti začnú chodiť do školy, musia sa naučiť ovládnuť svoje agresívne impulzy a uznať, že aj ostatní ľudia majú svoje potreby. Deti sa nestávajú rovnako rýchlo spoločensky spôsobilé, ale nech je rýchlosť ich prispôsobenia sa akákoľvek, proces je vždy ten istý. Rodičia môžu pomôcť deťom nasledujúcim spôsobom:

- Byť príkladom dobrých vzťahov.
- Zvládať vlastnú agresiu.
- Dávať jasne najavo, že násilná agresia je neprijateľná.
- Okamžite zastaviť akúkoľvek známku neprijateľnej agresie.
- Identifikovať a pomenovať účinky agresie.
- Opísať pocity obete agresie.
- Učiť starostlivým a empatickým vzťahom.
- Učiť deti zodpovednosti za seba a iných.
- Stanoviť pevné pravidlá pre každodenný život.
- Naučiť deti vhodnej asertivite a agresii.
- Naučiť deti vážiť si seba a iných.
- Naučiť deti starostlivosti a jemnosti.

Tieto body môžu byť jasné, ale ich realizácia často chýba. Naučiť dieťa zodpovednosti si nevyžaduje iba dôkladné poznanie dieťaťa, ale aj čas. Ak si rodičia nájdu čas na porozmýšľanie o potrebách svojho dieťaťa a na to, aby mu poskytli individuálnu pozornosť, výsledok je pre všetkých prospešný.

Žiaľ, existuje tendencia predpokladať, že akékoľvek potlačenie agresie je zlé a že deťom by sa malo dovoliť alebo dokonca ich treba povzbudzovať, aby otvorene ukázali svoje city. V skutočnosti väčšina detí až príliš pohotovo každému ukazuje, čo si myslí! Deti sa naučia sebakontrolu najlepšie tým, že najprv budú kontrolované zvonku. Keď deti rastú, miera vonkajšej kontroly, ktorú potrebujú, sa zmenšuje, ale ak sa kontrola zníži príliš rýchlo alebo sa nerealizuje ako prvý krok, výsledkom je nekontrolované a neposlušné dieťa.

Pre mnohých sa program prevencie agresie v rodine môže zdať náročný a nemôžeme očakávať od všetkých rodičov, že ho budú dodržiavať. V takýchto prípadoch treba hľadať pomoc u príbuzných, učiteľov a podobne.

ZÁVER

V úvode tejto práce som si vytýčila cieľ, ktorým mal byť spôsob prevencie proti šikanovaniu. Mojou snahou bolo vytvoriť akýsi manuál pre použitie. Po preštudovaní mojej práce získa základný prehľad o problematike šikanovania ľubovoľný pedagóg školy.

V práci je spomenutý aj Dohovor o právach dieťaťa. Vychádzam z toho, že tento dokument študenti poznajú z hodín Náuky o spoločnosti. Pre uľahčenie práce triedneho učiteľa som spracovala power – pointovú prezentáciu pre použitie na triednických hodinách. Nachádzajú sa na nej heslovité informácie pre študentov, ktoré môže pedagóg vhodne dopĺňať svojím komentárom napríklad aj z tejto publikácie.

Na záver by som chcela vysloviť želanie, aby sa táto brožúra stala úspešným projektom a priniesla do boja proti šikanovaniu systém a vytvorila tak účinný tlak na potláčanie agresie na našej škole.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- 1.Jandourek, Jan. **Sociologický slovník**. Vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- 2.Kolář, Michal. **Bolest šikanování**. Vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-014-3.
- 3.Říčan, Pavel. **Agresivita a šikana mezi dětmi**. Vyd. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
- 4.**Metodické usmernenie č. 7/2006-Rz 28. marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach.**
5. Škodová, Ivana. **Šikanovanie ako pedagogický problém**. [http : //](http://kpppbbsvsbb.sk/material/metmat/pdf/sikan.pdf)
[kpppbbsvsbb.sk/material /metmat/ pdf/ sikan.pdf](http://kpppbbsvsbb.sk/material/metmat/pdf/sikan.pdf)